

Άνοιγμα στη νέα εποχή από το Επιγραφικό και Νομισματικό Μουσείο της Αθήνας

Ο διευθυντής του Μουσείου Γεώργιος Κακαβάς παρουσιάζει τις καινοτόμες δράσεις που έχουν αναπτυχθεί με στόχο την προσέλκυση επισκεπτών

Συνδεδεμένο άρρηκτα με την ιστορική πορεία και εξέλιξη του νεοελληνικού κράτους, καθώς ιδρύθηκε το 1834, το Νομισματικό Μουσείο της Αθήνας φιλοδοξεί, μέσα από την προώθηση μιας σειράς πρωτοποριακών δραστηριοτήτων και πρωτοβουλιών, να αποτελέσει ένα σημείο συνάντησης της ιστορίας με τον πολιτισμό και την καινοτομία, καθώς και ένα χώρο αρμονικής και ευδόκιμης συνύπαρξης του χθες με το σήμερα και το αύριο. Λέξι-κλειδί για την επίτευξη αυτού του στόχου είναι, σύμφωνα με τον Γεώργιο Κακαβά, η «εξωστρέφεια», την οποία και έχει ενσωματώσει στη στρατηγική λειτουργία του οργανισμού που διευθύνει. Στη συνέν-

τευξη που παραχώρησε στην Οικονομική, μίλησε για το νέο προφίλ του Μουσείου, αναδεικνύοντας παράλληλα τον σύνθετο και πολυδιάστατο ρόλο που πρέπει να έχει το σύγχρονο μουσείο στο πλαίσιο μιας κοινωνίας.

Σημειώτέον ότι μετά τις πρόσφατες ανακατατάξεις στον Οργανισμό του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού, το Νομισματικό Μουσείο ενώθηκε με το Επιγραφικό. Η συγχώνευση αυτή αποτελεί μια νέα πρόκληση για την αποτελεσματική διοίκηση και την εύρυθμη λειτουργία δύο μέχρι χθες αυτόνομων και τόσο ιδιαίτερων μουσείων, από τα αρχαιότερα μάλιστα της χώρας μας.

Σε τι συνίσταται η εξωστρεφής πολιτική του Νομισματικού Μουσείου; Ποιες δράσεις και συνεργασίες προωθούνται σήμερα;

Το *Ιλίου Μέλαθρον*, έδρα του Επιγραφικού και Νομισματικού Μουσείου, βρίσκεται στην πιο καίρια θέση της πρωτεύουσας, στην καρδιά του ιστορικού κέντρου της Αθήνας, λίγα μόλις μέτρα από τη Βουλή των Ελλήνων και την Πλατεία Συντάγματος, και αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της σύγχρονης ιστορίας της χώρας και της πόλης μας. Μέσα σε 2.000 τ.μ., στο ωραιότερο και εμβληματικότερο νεοκλασικό κτήριο της Αθήνας, άλλοτε κατοικία του Ερρίκου Σλήμαν και έργο του περιώνυμου Ερνέστου Τσίλλερ, φιλοξενείται η παγκόσμια Ιστορία του Νομίσματος με περισσότερα από 15.000 εκθέματα. Τα προσκείμενα του Νομισματικού Μουσείου ξεπερνούν τις 600.000 και καλύπτουν με μοναδικό τρόπο όλη την ιστορία της οικονομίας και του νομίσματος από το 14ο αι. π.Χ. έως τις μέρες μας. Ανάμεσα στους θησαυρούς του, που παρουσιάζονται στη μόνιμη έκθεση και τις συλλογές του *Ιλίου Μέλαθρον*, περιλαμβάνονται τάλαντα και οβελοί, αρχαία ελληνικά νομίσματα, σταθμιά και έργα μικροτεχνίας, όπως σφραγιδόλιθοι, ρωμαϊκά νομίσματα τόσο της Δημοκρατίας όσο και του *Imperium*, βυζαντινά και μεσαιωνικά νομίσματα και μολυβδόβουλα, αλλά και τα περίφημα μετάλλια της Αναγέννησης και τα νεότερα και σύγχρονα νομίσματα. Το Μουσείο αποτελεί ένα από τα πλουσιότερα στο είδος του παγκοσμίως και ένα πολύ ιδιαίτερο ίδρυμα. Και ενώ η μόνιμη έκθεσή του καλύπτει με μοναδική ακρίβεια τη διαχρονία του νομίσματος από την προκεραματική εποχή έως τις μέρες μας, καινοτόμες περιοδικές εκθέσεις ειδικών θεματικών προσελκύουν συνεχώς νέο κοινό. Μερικά παραδείγματα μόνο: Η περιοδική έκθεση «Παντέχγον Πυρός Σέλας. Φωτιά και Νόμισμα-Αρχαιολογία και Φωτιά» (2012-2014), συνδιοργάνωση του Νομισματικού Μουσείου και της Εφορείας Εναλίων Αρχαιοτήτων, τεκμηρίωσε με τον

Ο Γεώργιος Κακαβάς σπούδασε ιστορία, αρχαιολογία και θεολογία. Πρόσφατα κατείχε τη θέση του Αναπληρωτή Διευθυντή του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου. Από τις 29 Οκτωβρίου 2014 είναι Διευθυντής του Επιγραφικού και Νομισματικού Μουσείου. Ως μέλος του ICOMOS έχει οργανώσει, μεταξύ πολλών άλλων δραστηριοτήτων, ημερίδες αφιερωμένες στην αποκατάσταση μνημείων και αρχαιολογικών χώρων. Η φωτογραφία είναι από τα πρόσφατα εγκαίνια της έκθεσης «Σφραγίζοντας την Ιστορία» στο Αρχαιολογικό Μουσείο Σόφιας (07.11.2013)

πιο σαφή τρόπο την προστατευτική, αλλά και την καταστρεπτική δράση της φωτιάς στα αρχαιολογικά ευρήματα. Οι εκθέσεις «Κοιτάσματα Πολιτισμού. Από τους αρχαίους σφραγιδολίθους στη σύγχρονη χαρακτηριστική» (2012-2013) και «Σπείρα. Αρχέγονες χαραξείς-σύγχρονες προσεγγίσεις» (2014) ήταν ιδιαίτερα πετυχημένες προσπάθειες διάλογου ανάμεσα στα αρχαία τέχνηρα και τη σύγχρονη καλλιτεχνική δημιουργία. Η περιοδική έκθεση «Το Χρήμα στη Λετονία: από το Ήλεκτρο στο Ευρώ. Το χρήμα στη Μεσόγειο: από το τάλαντο στο ήλεκτρο» (2014), που τελούσε υπό την αιγίδα της πρεσβείας της Λετονίας στην Ελλάδα, στάθηκε μια πρωτοπόρα συνεργασία ανάμεσα στο Ιστορικό Μουσείο της Ρίγας και το Νομισματικό Μουσείο, αποφέροντας σημαντική αύξηση της επισκεψιμότητας στο Ιλίου Μέλαθρον. Το Μουσείο αποτελεί σημείο συνάντησης για τη διεθνή νομισματική έρευνα, κέντρο συντήρησης νομισμάτων, μεταλλίων και σφραγίδων, χώρο εκπαιδευτικών προγραμμάτων και πολιτιστικών δρώμενων, αλλά και ιδανικό τόπο ξεκούρασης και ψυχικής ανάτασης στον μαγευτικό κήπο και το Café του. Παράλληλα, με τα καθιερωμένα καθημερινά εκπαιδευτικά προγράμματα για μαθητές σχολείων και θεματικές ξεναγήσεις για ενήλικες και φοιτητές όλων των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων, πλήθος καινοτόμων δράσεων εκδηλώνουν την εξωστρέφεια και την πρωτοπορία του Νομισματικού Μουσείου.

Το Ιλίου Μέλαθρον αποτελεί ένα μοναδικό συνδυασμό συνύπαρξης μουσειακών θησαυρών σε ένα ιστορικό κτήριο και ασκώντας δυναμική εξωστρεφή πολιτική, ως σοφός παρατηρητής της ζωής της πόλης, διαφυλάσσει τη μνήμη και εξυφαίνει νέες ιστορίες. Όχι μόνον η Μούσα της Ιστορίας, η Κλειώ, αλλά και όλες οι άλλες Μούσες των Τεχνών και των Επιστημών βρίσκονται σε συνεχή διάλογο στον χώρο του Ιλίου Μέλαθρον, με τις ποικίλες πολιτιστικές του εκδηλώσεις, που είναι ενέσεις αισιοδοξίας για τη δοκιμαζόμενη κοινωνία. Σήμερα ειδικά, που η τέχνη και ο πολιτισμός δεν είναι πολυτέλεια, αλλά ανάγκη και βάλοσαμο για τις ψυχές μας.

Επιστημονικές διαλέξεις και ημερίδες, ενίοτε πλαισιωμένες από θεατρικά δρώμενα, εσπερίδες και μουσικές βραδιές εντός του κτηρίου, αλλά και στον μαγευτικό κήπο του Μουσείου, τον Κήπο των Μουσών. Συναυλίες, θεατρικές παραστάσεις, βραδιές χορού και παρουσιάσεις βιβλίων, βραδιές τζαζ και προβολές ταινιών, πάντα σε άριστη συνεργασία με το Café, έχουν κατα-

Το ιστορικό κτήριο της οδού Πανεπιστημίου, από τα αξιολογότερα έργα του Γερμανού αρχιτέκτονα Ερνέστου Σσίλερ. Κτίστηκε το διάστημα 1878-1879 ως κατοικία της οικογένειας Σλήμαν. Εδώ, η πίσω όψη του κτηρίου

στήσει το Ιλίου Μέλαθρον ένα καίριο σημείο αναφοράς στη ζωή της Αθήνας. Σ' ένα κοινωνικό περιβάλλον που δοκιμάζεται, οι ειδικές ομάδες πλήττονται περισσότερο.

Η μόνιμη έκθεσή του καλύπτει με μοναδική ακρίβεια τη διαχρονία του νομίσματος από την προκερματική εποχή έως τις μέρες μας

Το Μουσείο κρατάει τις πύλες του ανοικτές και οργανώνει εκπαιδευτικά προγράμματα και ξεναγήσεις για άτομα με προβλήματα κίνησης ή όρασης, ομάδες απεξάρτησης και κοινωνικής επανένταξης. Επίσης, μετά τη

μεγάλη επιτυχία που σημείωσε το εκπαιδευτικό πρόγραμμα για τους οικονομικούς μετανάστες στο πλαίσιο του εορτασμού της Διεθνούς Ημέρας Μουσείων, που διοργανώνει το ICOM, όπως φάνηκε από τη συμμετοχή, το ενδιαφέρον και την ικανοποίηση των επισκεπτών, το Νομισματικό Μουσείο θα συνεχίσει με ανάλογες δράσεις, δίνοντας τη δική του μικρή μάχη απέναντι στον κοινωνικό και πολιτιστικό αποκλεισμό, τον φόβο και τον ρατσισμό.

Στις προκλήσεις που φέρνουν οι νέες εποχές το Νομισματικό Μουσείο ανταποκρίνεται με νέες εμπνεύσεις και νέο υλικό, με δυναμική παρουσία στην κοινωνία, την οικονομία, τον πολιτισμό. Το χρήμα είναι ο πιο δυναμικός παράγοντας της οικονομίας, σε αυτό εκφράζεται η πεμπτουσία της οικονομικής δραστηριότητας και αυτό βρίσκεται πίσω από τις κοινωνικές μεταβολές και τη συμπεριφορά των ανθρώπων. Οι κοινωνίες όλων των εποχών είχαν ως αφετηρία, αλλά και πρωταρχικό συστατικό στοιχείο τους, την οικονομική δραστηριότητα, καθώς στον καταμερισμό της συνίστατο η δομή της κάθε κοινωνίας. Η συμπεριφορά των ανθρώπων απέναντι στο χρήμα και το νόμισμα, διαχρονικά, παραμένει λίγο-πολύ η ίδια όσον αφορά τις βασικές λειτουργίες του χρήματος, το ότι δηλαδή είναι κοινό μέτρο αξίας των διάφορων αγαθών και υπηρεσιών, μέσο συναλλαγών και μέσο αποταμίευσης και διαφύλαξης της περιουσίας. Στη σημερινή αδήριτη παγκόσμια οικονομική πραγματικότητα, όπου η έκφραση «οικονομική

Συνέντευξη του μήνα

Πολιτισμός

κρίση» βρίσκεται στα χείλη όλων μας, όταν τα νομίσματα σε εποχές αλλαγής και σε εποχές κρίσης δοκιμάζονται σκληρά, οι ασθένειες του χρήματος όπως ο πληθωρισμός, η απαξίωση και η υποτίμηση αποδεικνύονται διαχρονικά οικονομικά φαινόμενα. Σε αυτό το πλαίσιο, το Νομισματικό Μουσείο διοργάνωσε σε συνεργασία με το Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών έναν ιδιαίτερα ενδιαφέροντα κύκλο δημοσίων διαλέξεων με τίτλο «Νομίσματα και κρίσεις στην Αρχαιότητα και το Βυζάντιο» κατά το διάστημα Μαρτίου-Μαΐου 2014.

Ανταποκρινόμενο στην πρόκληση των νέων ψηφιακών και διαδραστικών εφαρμογών, το Νομισματικό Μουσείο έγινε εταίρος στο Art Project της Google. Στην πλατφόρμα έχουν ήδη ανέβει δεδομένα και μεταδεδομένα για 212 από τα πιο σημαντικά προσκτήματα των συλλογών του (πραγματικοί θησαυροί και μοναδικά στις συλλογές του κόσμου νομίσματα, μετάλλια, χρυσόβουλα και μολυβδόβουλα).

Το Πρόγραμμα «Δρόμοι του Νομίσματος», που έχει κατατεθεί στην Ομάδα Εργασίας για τον Πολιτισμό του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας Ευξείνου Πόντου (ΟΣΕΠ), συνεχίζει με νέα δυναμική και ανακοινώσεις σε διεθνή συνέδρια για πρόκληση ενδιαφέροντος.

Τέλος, δεν θα ήταν δυνατόν να μην αναφέρω την έκθεση «Σφραγίζοντας την Ιστορία. Θησαυροί από Ελληνικά Μουσεία», την οποία διοργάνωσε το Νομισματικό Μουσείο στα αρχαιολογικά μουσεία της Φιλιπ-

πούπολης και της Σόφιας της Βουλγαρίας (2013-2014), μεγαλεπήβολο εγχείρημα που έγινε κατορθωτό σχεδόν αποκλειστικά από χορηγίες. Τιμώντας αυτούς τους υπερήφανους και γενναιόδωρους χορηγούς, το Νομισματικό Μουσείο διοργάνωσε από κοινού με το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, το Νορβηγικό Ινστιτούτο Αθηνών και το Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού διεθνές συνέδριο με τίτλο «Ο θεσμός της χορηγίας από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα» (7-8 Φεβρουαρίου 2014, Μουσείο Βυζαν-

Οραματιζόμαστε το Ιλιού Μέλαθρον να αποτελεί αγαπημένο προορισμό επίσκεψης και μια ολοκληρωμένη μουσειακή εμπειρία για όλους τους Έλληνες

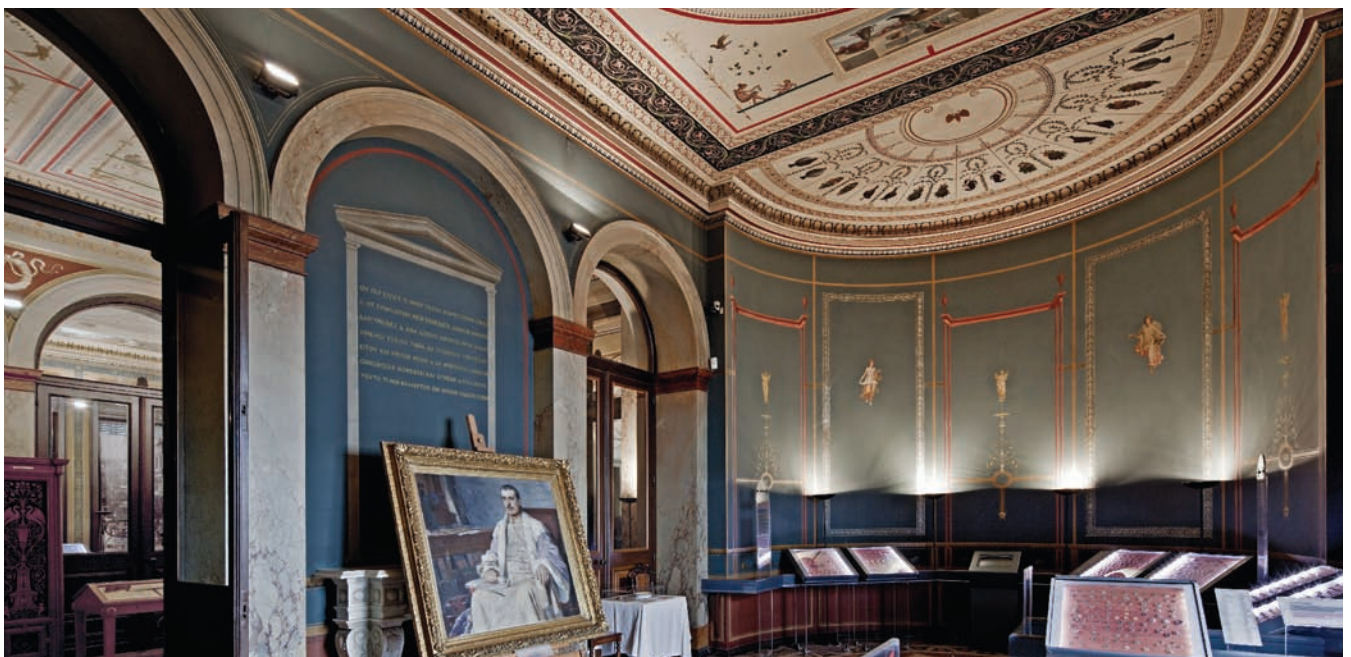
τινού Πολιτισμού, Θεσσαλονίκη). Στο ίδιο πνεύμα θα κινηθούμε και για την πλαισίωση του προγράμματος συνεργασίας μεταξύ του Australian Center for Ancient Numismatic Studies (Macquarie University) και του Νομισματικού Μουσείου, καθώς προγραμματίζεται περιοδική έκθεση και διεθνές συνέδριο τον Ιανουάριο του 2015 για τα μέταλλα, τα μεταλλεία και τα νομίσματα της Αθήνας και του αρχαίου ελληνικού κόσμου. Και συνεχίζουμε...

Πότε ξεκίνησαν οι δράσεις και ποιος είναι ο χρονικός τους ορίζοντας;

Τα τελευταία χρόνια το Μουσείο έδινε συνεχώς σημάδια δραστηριότητας. Από τον Φλεβάρη του 2012, που ανέλαβα τα ηνία του, εμπνεύστηκα από τις δράσεις των προκατόχων μου. Άλλωστε κανείς δεν είναι αυτόφωτος. Θα επιμείνω, όμως, ότι η πλέον δυναμική εξωστρεφής πολιτική για το Μουσείο ασκείται από την άνοιξη του 2012. Τότε, η συγκυρία του αδυσώπητου ερωτήματος «ευρώ ή δραχμή» φέρνει στο προσκήνιο το Νομισματικό Μουσείο. Πού αλλού θα βρει κανείς εξάλλου τόσο πολλές δραχμές; Με αφορμή το δίλημμα-παγίδα, δώσαμε σειρές συνεντεύξεων στα ελληνικά και διεθνή ΜΜΕ, εμφανιστήκαμε σε εφημερίδες, ραδιόφωνα αλλά και το διαδίκτυο, ενώ συμμετείχαμε και σε εκδηλώσεις σε αίθουσες Τέχνης (gazARTE). Όλες αυτές οι δράσεις μας επιτρέπουν να αναπτύξουμε το όραμά μας για το νέο, σύγχρονο και ανταγωνιστικό Νομισματικό Μουσείο, που θα χτυπάει δυνατά στην καρδιά της Αθήνας. Τώρα, για το χρονικό τους ορίζοντα, τι να πω; Όσο το «ν» τείνει στο άπειρο, όπως λένε οι μαθηματικοί - ή, αλλιώς, όσο χτυπάνε δυνατά οι δικές μας καρδιές για την ιστορία και τον πολιτισμό.

Ποιες προοπτικές ανοίγονται μελλοντικά για το Νομισματικό Μουσείο μέσω αυτών των πρωτοβουλιών; Τι προσδοκάτε;

Οι προοπτικές που ανοίγονται μπροστά

Η αίθουσα Δωρητών του Επιγραφικού και Νομισματικού Μουσείου (1ος όροφος)

μας είναι ευθέως ανάλογες των προσπαθειών μας, τις οποίες συνεχίζουμε με αγωνιστικότητα, μεθοδικότητα και συνέπεια. Προσέλκυση νέου κοινού, ενίσχυση του ενδιαφέροντος των πιστών μας φίλων, εμπλουτισμός των συλλογών μας, διοργάνωση ή συνδιοργάνωση νέων εκθέσεων και πολιτιστικών εκδηλώσεων, που με τη σειρά τους θα συμβάλουν στην τόνωση της επισκεψιμότητας και στην εξωστρέφεια του Μουσείου προς το ευρύτερο κοινό. Πάνω απ' όλα, κυρίαρχη προοπτική είναι η εξασφάλιση της πολιτιστικής χορηγίας προς το Μουσείο μας. Σε καιρούς δύσκολους για τα ελληνικά δημόσια μουσεία, ένα τέτοιο ανυπέβλητο κέντρο πολιτισμού, όπως το Ιλίου Μέλαθρον, συγκλονιστικό στη μοναδικότητά του, πρέπει να λάβει την προβολή που του αξίζει.

Και τι προσδοκούμε; Προσδοκούμε και οραματιζόμαστε το Ιλίου Μέλαθρον να αποτελεί αγαπημένο προορισμό επίσκεψης και μια ολοκληρωμένη μουσειακή εμπειρία για όλους τους Έλληνες και για όσους ζουν στην Ελλάδα, της ημετέρας παιδείας μετέχοντες. Προσδοκούμε και οραματιζόμαστε επισκέψεις οικογενειών και νέων επιστημόνων. Προσδοκούμε και οραματιζόμαστε ένα μουσείο ζωντανό και φωτεινό, γεμάτο από τους τόσους ξένους τουρίστες, που κάθε χρόνο επισκέπτονται τη χώρα μας. Προσδοκούμε και οραματιζόμαστε ένα προσδοφόρο δημόσιο μουσείο, που να αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της σύγχρονης ιστορίας της χώρας και της πόλης μας. Προσδοκούμε και οραματιζόμαστε το Επιγραφικό και Νομισματικό Μουσείο να παίξει πρωταγωνιστικό ρόλο στην κοινωνία και την παιδεία.

Τέλος, προσδοκούμε και οραματιζόμαστε να κερδίσουμε όλοι μαζί το στοίχημα στη ζωή της πόλης, σήμερα, που οι αντοχές δοκιμάζονται σκληρά, να κρατήσουμε τις αξίες του ανθρωπισμού όρθιες και αλώβητες από τον ακήρυχτο πόλεμο που προσπαθεί να τις πλήξει. Η αξιοπρέπεια, η αλληλεγγύη, η προσφορά είναι για μας οι τρόποι διαχείρισης της κρίσης, που μαστιάζει τη χώρα και την κοινωνία μας.

Έχει αρχίσει να αποδίδει κάποιους καρπούς η εν λόγω προσπάθεια (π.χ. αύξηση του ενδιαφέροντος, της επισκεψιμότητας κ.ο.κ.); Υπάρχουν θετικά μηνύματα;

Βεβαίως και υπάρχουν. Αφθονούν, θα έλεγα. Το κρίσιμο καλοκαίρι της περσινής χρονιάς, το Νομισματικό Μουσείο, χάρη στο διαφημιστικό σποτ με τη Φωτεινή Δάρρα, χορηγία της «Συμμαχίας για την Ελλάδα», πέ-

Στιγμιότυπο από το εκπαιδευτικό πρόγραμμα για άτομα με προβλήματα όρασης «Ανακαλύπτε φυτά, ζώα και πρόσωπα στα νομίσματα»

τυχε ν' αυξήσει την επισκεψιμότητά του κατά 70%. Από τότε, οι μηνιαίες αίθουσες του Ιλίου Μέλαθρον γεμίζουν με χαρούμενα πρόσωπα όλων των ηλικιακών ομάδων, χαρίζοντας στις οικογένειες μια μοναδική και ολοκληρωμένη μουσειακή εμπειρία, στους φοιτητές περιηγήσεις προσαρμοσμένες στα μαθήματα ή τα σεμινάρια που παρακολουθούν, στους ανήσυχους πολίτες ειδικές θεματικές ξεναγήσεις στο πνεύμα της αγωνιώδους αναζήτησης που δημιουργεί η οικονομική κρίση, στο ευρύτερο κοινό τη μέθεξη της εκθεσιακής ποικιλίας, με τις συνεχώς νέες περιοδικές εκθέσεις και τις ποικίλες πολιτιστικές δράσεις. Αυτή την ικανοποίηση του κοινού τη συναντάμε κάθε μέρα, σε κάθε εκδήλωσή μας. «Συνεχίστε», μας λένε! «Μην σταματήσετε τις προσπάθειες», «τώρα πια σας γνωρίζει όλη η Αθήνα, πετύχατε να μην σας αποκαλούν πλέον οι πολίτες “Νομισματοκοπέιο” ή ακόμη χειρότερα “Νομισματικό Ταμείο”». Τους υποσχόμαστε ότι αυτό ακριβώς θα κάνουμε.

Για να τα καταφέρουμε όμως, πρέπει –θα επιμείνω– νατύχουμε της ενίσχυσης υπερήφανων και γενναίων χορηγών. «Πώς μπορεί να επιτευχθεί κάτι τέτοιο σε ένα νομοθετικά και οικονομικά εχθρικό περιβάλλον;» θα με ρωτήσετε. Μα «πολεμώντας την αδράνεια» είναι η απάντηση. Η δαμόκλειος σπάθη της ύφεσης και της εξωστρέφειας πρέπει να αντιπαλευτεί με την εκκόλαψη ευέλικτων τρόπων επικοινωνίας του πολιτισμού του Μουσείου: του νομίσματος, της οικονομικής ιστορίας, της ιστορίας των ανθρώπων συναλλαγών.

Τι πιστεύετε για τον μουσειακό τουρισμό; Θεωρείτε ότι μπορεί να αποτελέσει σημαντικό παράγοντα στην ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας;

Μα πόσες φορές πρέπει να το πούμε και να το επαναλάβουμε, εμείς οι άνθρωποι των μουσείων, ότι ο μουσειακός τουρισμός αποτελεί μια από τις πιο δυναμικές παραμέτρους της βαριάς βιομηχανίας της χώρας; Ένας τόπος με ιδιαίτερο πολιτισμικό προφίλ και τόσες εθνολογικές ιδιαιτερότητες, η Ελλάδα, με μακρά και ένδοξη ιστορία, με τέχνη που χάραξε ανεξίτηλο το σημάδι της στο σώμα της ανθρωπότητας, με σύγχρονο πολιτισμό από τους πλέον πρωτοποριακούς στον κόσμο, οφείλει να είναι η πρωταγωνίστρια του μουσειακού τουρισμού παγκοσμίως. Λειτουργικά, δυναμικά, διαδραστικά μουσεία και αρχαιολογικοί χώροι μοναδικοί βρίσκονται σε κάθε γωνιά σχεδόν της χώρας. Ας ενισχύσουμε τις δράσεις τους, ώστε η συμβολή τους στην κρατική οικονομία και τις τοπικές κοινωνίες να είναι αποφασιστική και προσδοφόρα. Οι προκλήσεις δεν σταματούν. Το έχουμε πλέον αντιληφθεί ότι όταν περιορίζεται η ροή των πόρων για τον πολιτισμό απειλείται η κοινωνική συνοχή, η πρόοδος, η ενθάρρυνση της δημιουργικότητας, απειλείται τελικά η ίδια η ταυτότητά μας. Η νέου τύπου οικονομία για εμάς είναι η εξαγωγή του πολιτισμού, του ταλέντου, της δημιουργικότητας και συνεπώς η τόνωση του μουσειακού τουρισμού σε μια χώρα που οφείλει να βρει τον τρόπο να αποκτήσει επιτέλους πολιτική του πολιτισμού. ■